

Submitted: December 2018

Revised: April 2018

Accepted: May 2018

KENDİNİ YAZMAK...

Zehra Kaplan¹

Özet

Bu çalışmanın amacı, Prof. Dr. Hülya Argunşah'ın Kadın ve Edebiyat üst başlığı altında 2016 yılı sonlarında yayınladığı "Kendini Yazmak" adlı kitabının tanıtımı ve değerlendirmesidir. Argunşah, "Babasının Kızı Olmak" adını taşıyan serinin ilk kitabında Tanzimat'ın getirdiği yenileşme hareketleriyle birlikte özel alandan kamusal alana çıkmaya başlayan kadının hikâyesini konu ederken, kadın yazarların babasının kızı olmaktan kurtulamayışlarına da dikkat çeker. Kitabında yer alan on üç farklı yazı ile dönemin kadınına ışık tutmak ister. "Kendini Yazmak" ise yazarın farklı yerlerde yayımlanmış on altı yazısını bir araya getirdiği, kadının sosyal ve zihinsel dönüşümünü kronolojik olarak okumayı sağlayan serinin ikinci kitabıdır. Bu hacimli kitapla Halide Edip, Şükûfe Nihal ve yaşayan yazarlardan Sevinç Çokum üzerine kaleme alınmış yazılarla, okuyarak daha özgür kalem oynatabilen kadına doğru Türk edebiyatındaki kuşaklar arası aktarım ve âdeta kadınların kendini yazma süreçleri ortaya konur. Argunşah, farklı yerlerde yayımlanmış yazılarını söz konusu bu iki kitapta bir araya toplayarak hem bilgi birikimini derli toplu hâle getirmeyi hem de okur ve araştırmacıların işini kolaylaştırmayı hedefler.

Anahtar Kelimeler: Yeni Türk Edebiyatı, Hülya Argunşah, Kendini Yazmak

Abstract

The purpose of this study is the introduction and evaluation of "Kendini Yazmak" published by Hülya Argunşah under the title of Women and Literature at the end of 2016. Argunşah draws attention in the first book of the series called "Babasının Kızı Olmak" to the fact that women writers can not get rid of being the daughter of their father, when she mentions about the story of women who start to go out to the public area from the private with the renovation movements brought by Tanzimat. She wants to illuminate the woman of the period with thirteen different articles in her book. "Kendini Yazmak" is the second book of the series which brings together sixteen articles of the author published in different places, provides a chronological reading of woman's social and intellectual change. This voluminous book reveals the transference between generations in Turkish literature towards the woman who is able to write freely by reading and the process of self-writing of women, with the articles written on Halide Edip, Şükûfe Nihal and Sevinç Çokum who is a practicing writer. Argunşah aims by gathering her articles which are published in different places in these books, both making knowledge accumulation and facilitating the work of the readers and researchers.

Key Words: New Turkish Literature, Hülya Argunşah, Kendini Yazmak

¹Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, zehra.bali@hotmail.com

GİRİŞ

Kendini yazmak... Kendini gönüllü olarak ele vermek, yazmaya direnmemek, ruhun çılgınlıklarını kalemin hareketlerine terk etmek, içten dışa yolculuk, gözle okunur, kulakla duyulur bir ifşaya niyet, sessizliği söze dökmek, bilgiyi paylaşmak demek... Yazmaya kalkışmak, bilinmezler ormanında cesur adımlarla yürümek demek... Hele de kendini yazmak!..

Kendini Yazmak, Prof. Dr. Hülya Argunşah'ın *Kadın ve Edebiyat* üst başlığı altında 2016 sonlarında okurla buluşturduğu iki kitaptan biri olarak raflarda yerini aldı. *Kadın ve Edebiyat*'ın ilk kitabı *Babasının Kızı Olmak* adını taşıyor ve Tanzimat sonrasında sosyal hayatta var olmaya başlayan, ancak babasının kızı olmaktan kurtulamayan kadınların kalem faaliyetlerine ve sosyal hayatta görünürlük kazanma mücadelelerine on üç farklı yazıyla ışık tutmaya çalışıyor.

Argunşah'a göre Osmanlı modernleşmesinin kadınlar üzerinden sorgulanmaya başlaması üzerine, kadının eğitim alması ve çalışma hayatına kazandırılması, toplumun ve dönem aydınlarının temel kaygılarından biri hâline gelmiştir. Bu çerçevede kadına Osmanlı toplumunda 'yer' açmak istenir. Bu yer, kapalı mekândan açık mekâna çıkışı, pasiflikten aktifliğe geçişi, hiçlikten bireyselliğe yönelişi, sınırları kalın çizgilerle çizilmiş bir hayat döngüsünden özgür bir yaşama yol alışı bünyesinde taşımaktadır. Argunşah, bu noktada çok önemli bir paradoksa 'babasının kızı olmak' ironisiyle dikkat çeker. Kadına toplum içinde bir yer kazandırılmak istendiğini belirtir. Ancak Osmanlı kadınının modernleşme çerçevesini çizenler, sosyal hayatın içinde çoktan beri bizzat var olan ve zihinsel dönüşümlerini daha önce tamamlamış olan erkekler olur. Osmanlı kadını edebiyat, basın-yayın, dernek vb. faaliyetlerde erkeğin yönlendirmesi ve biçimlendirmesi ile varlık kazanabilir, "Kadınların yazar, karakter ve okuyucu olarak yerlerinin erkek bakış açısıyla şekillenmiş olması, sonuç olarak sosyal hayatta 'erkeğe göre bir kadınlık' durumunu ortaya çıkar..."² Argunşah buradan yola çıkarak, Osmanlı kadınının 19. yüzyıl ortalarında başlayan ve son çeyreğinde yoğunluk kazanan birey olma sürecine 'babasının kızı' olarak girmek durumunda kaldığını düşünür.

Bunun için bu kitabın adı *Babasının Kızı Olmak*'tır. Çünkü bir 'baba'nın kızı olmak, bir kitaba isim olacak kadar önemlidir bu süreçte... İçeriğinde yer alan on üç yazı, pek çok farklı noktaya dikkat çekerek dönemin siyasal, toplumsal hatta edebî düzeninin, bu düzenin kurgusal zeminlerdeki yansımalarının ifadesine dönüşür. Sözü edilen yazılardan hareketle okur pek çok soruyla karşı karşıya getirilir:

Neden ilk kadın yazarlar babasının kızı olmak zorunda kalmışlardır? Kalemlerinin gölgesinde neden hep bir erkek silueti görünmektedir? İlk kadın yazarların yapıp ettiklerinin sonrasında babaları tarafından beğenilmeyi istemelerinin sebebi nedir? Kadınlar cesaret göstererek sosyal hayata adım attıklarında arkalarında ve önlerinde neden hep bir eril gölge dolaşmaktadır? Onlar için neden erilin gölgesi (bile) güven vericidir? Buna sebep kadının sosyal, fikrî ve siyasal deneyimlerinin yetersizliği ya da yokluğu mudur? Ya da rol modellerinin hemcinslerinden olamayışı mıdır? Neden ilk kadın yazarlar, babaları gibi düşünmek ve hak arayışlarını bile 'babasının kızı' olma sınırlarının dışına taşmadan yapmak zorundadırlar?

Osmanlı erkeği, kadının eğitilmesini desteklerken karşısında kendisiyle aynı zihinsel dönüşümü yaşamış kadını bulmayı mı arzulamaktadır? Yoksa kadının eğitim alması ve sonrasında sosyal hayata dâhil olması 'geleceği şekillendiren kadındır' düşüncesiyle, 'iyi bir anne ve iyi bir eş yaratma fikri'yle midir?

Osmanlı insanını sosyal hayatın ve edebiyat dünyasının yazar kadınıyla tanıştıran ve kaynaştıran bir efendi -Ahmet Mithat- olmasaydı, Osmanlı kadınının durumu ne olurdu? Çekingen ve mütereddit Osmanlı kadını, hayatın kenarında daha ne kadar bekleyebilirdi? Bütün topluma 'manevi baba'lık iddiasıyla yaklaşan ve bir 'hâce-i evvel' olarak 'kırk beygir gücünde bir yazı makinesi' gibi çalışan, kendi okurunu yaratan Mithat Efendi'nin cesaretlendirmesi ve rehberliği olmasaydı, Osmanlı'nın kızları babasız mı kalırdı?

"Mithat Efendi, sosyal düzenin koyduğu bütün engellere rağmen kadınların yazar olarak varlık göstermelerine çok dikkatli bir rehber, şefkatli bir manevi baba, yazılarını okuyup eleştiriler sunan fedakâr bir eğitmen, ihtiyaç duydukları kitapları temin eden bir kitapçı, yazışmalarını sürdüren bir sekreter hatta postacı, matbuat dünyasıyla ilişkilerini yürüten bir danışman ve zaman zaman hayran bir 'refakat-i kalemiye' kimlikleriyle"³ vazgeçilmez bir yer edinmiş olduğu için mi edebiyat, baba-kız dayanışmasına tanık olmuştur?

Kızların, babalarının diliyle konuşmalarının ve yazmalarının sebebi, geniş bir faaliyet alanında söz sahibi olan Mithat Efendi'nin bir noktada biçimlendirici girişimleri ve kadının özgürlük alanlarını belirleyiciliği midir? Mithat Efendi'nin bu himayeciliği, aslında modern ama yerli bir kadın yaratma fikrine hizmet ediyor olabilir mi?

² Hülya Argunşah, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Bir Sosyal Veri Kaynağı Olarak Kadın Yazarlar ve Eserleri", *Kadın ve Edebiyat-Babasının Kızı Olmak*, Kesit Yayınları, İstanbul 2016, s. 10.

³ Argunşah, "Kadınların Şairliği ve Ahmet Mithat Efendi- Kadın Şairden Kadın Yazara", age., s. 157.

Osmanlı edebiyatının ilk kadın yazarlarının yetişmesi konusunda Mithat Efendi'nin gayretleri ve kültürel babalığı üstlenmesi, bu kadınların babasının kızı olarak doğmasına yol açmış olabilir mi? İlk kadın yazarların hayat tecrübelerinde, anneden ziyade baba rehberliğinin öne çıkması, 'babasının kızı olmak' hâliyle ilintili midir?

Kültürel baba Mithat Efendi'nin, ılımlı yaklaşımları, samimiyeti ve "içinden çıktığı halka yine oradan hitap etme başarısını ..."4 yakalaması sayesinde bir kadın okur kitlesi yetişmemiş olsaydı kadınlar yine de sosyal hayatın parçası olabilirler miydi?

Peki ya ilk kadın yazar Fatma Aliye Hanım?.. "Gerçekten de düşüncelerinde, tercihlerinde ve duruşunda 'babasının kızı olma' konumu çok açık hissedilen"5 Fatma Aliye Hanım, babasının (biyolojik babası Ahmet Cevdet Paşa ve manevi babası ve hocası Ahmet Mithat Efendi) kızı olmasaydı bir yol açıcı, Osmanlı kadınının rol modeli, ilk kadın yazarı... olabilir miydi?

Mithat Efendi'nin kadınları edebiyat dünyasının dışına itmek yerine teşvik etmek gerektiği düşüncesinden yola çıkarak, Fatma Aliye Hanım'ın devre bir 'proje' olarak sunduğu ne kadar doğrulanabilir? Ve "O tam anlamıyla devrin ihtiyacı olan kadın yazar"6 mıdır?

Argunşah'a göre tıpkı hocası gibi asrın kadın sorununun çözümünü eğitimde gören Fatma Aliye Hanım, eğitimle kadınların zihninin açılmasını ve sosyal hayattaki yerlerini diplomalı çalışan olarak almalarını istediğini belirtir. Hayatın bir parçası olma noktasında kadınla ilgili olarak Fatma Aliye Hanım'ın romanlarının kurgu zeminine sıkıştırılmış teklifleri ve bu tekliflerdeki Mithat Efendi izleri nelerdir sorularına cevap arar.

Bundan başka pek çok soru Argunşah'ın *Babasının Kızı Olmak* adlı kitabında yer alan makaleleriyle bir cevaba kavuşuyor. Tüm bu sorulara sosyolojik veriler ve tarihî deliller ışığında cevaplar aranıyor, teklifler getiriliyor... Bu çerçevede kitapta toplanan yazılar okuru, Fatma Aliye Hanım ve Mithat Efendi üzerinde yoğunlaştırıyor ve onların Osmanlı sosyal düzenindeki, kültüründeki, zihni dönüşümündeki öncü rollerini düşünmeye, 'babasının kızı olmak' söylemini onlar üzerinden yorumlamaya götürüyor... Ve 'babasının kızı olmak'tan 'kendini yazmak' durumuna uzanan bir hikâye, süratle aşılmış olsa da zorluklarla dolu bir süreç olarak görünüyor.

Hülya Argunşah, Osmanlı kadınının sosyal dönüşümünü, şimdilik iki kitapta, *Babasının Kızı Olmak* ve *Kendini Yazmak*'te ele alıyor. Birbirini izleyen kuşakların yazarları Fatma Aliye Hanım, Halide Edip ve Şükûfe Nihal'in yazma deneyimleri üzerinden değerlendiriyor.

Serinin ikinci kitabı *Kendini Yazmak*, sosyal ve zihinsel dönüşümün izini kronolojik olarak sürmeye imkân tanıyacak biçimde Halide Edip, Şükûfe Nihal ve yaşayan yazarlardan Sevinç Çokum üzerine kaleme alınmış yazılarla bütünleniyor ve âdeta kadınların kendini yazma süreçlerini gözler önüne seriyor. Bu iki kitabı okuyarak, daha özgür kalem oynatabilen kadına doğru kuşaklar arası aktarımı görmek çok mümkün.

Üniversite sayısının artmasıyla birlikte oldukça hareketli bir yayın faaliyetinin ortaya çıkışı ve takibin imkânsız hâle gelmesi, daha önce farklı yerlerde yayımlanmış yazıların kitaplaştırılmasını yazarlar için bir gereklilik hâline getirmiş. Argunşah kitabının ön sözünde dile getirdiği üzere, *Kendini Yazmak*, farklı yerlerde yayımlanmış, dağınık bir hâlde bulunan on altı farklı yazıyı bir araya getiriyor. Bu sayede bilgi birikimi derli toplu hâle gelirken, okur ve araştırmacıların da işini kolaylaştırmak hedefleniyor.

Kendini Yazmak, 2006'da *Türk Edebiyatı Dergisi*'nde yayımlanmış olan "Kadın Edebiyatı Üzerine" adlı yazı ile başlıyor. Kadının edebiyatla, edebiyatın kadınla buluşmasının çok eski bir tarihi olmasına karşın, kadın-edebiyat ilişkilerinin ancak son yıllarda gündem oluşturduğuna dikkat çeken Argunşah, ilk dönem kadın yazarlarının tecrübe ve öncü eksikliği gibi açmazlarla mücadele ettiklerini, 20. yüzyıla gelindiğinde gelişen olağanüstü şartların Türk kadınına sosyal hayata katılmaya zorladığını, kadının katılımcılığını ve özgürlüğünü getiren bu seyrin 1970 ve sonrasında kadının edebiyatta hak ettiği yere ulaştırdığını anlatıyor bu yazısında... Daha önce edebiyatın tüketicisi olarak görülen ve yazdıkları bir 'iç dökme' olarak algılanmaktan ileri götürülmemeyen kadın yazarların, 70 sonrasında sayısal çoğunluğu da elde etmesiyle artık edebiyatın yükünü omuzladıklarına dikkat çekiyor.

Sosyal hayata duyarlı, zihni gelişimini tamamlamış, anlatmayı ve sorgulamayı bir endişe hâline getirmiş kadın yazarların geldiği sevindirici nokta, kadın edebiyatı kavramını ve bu kavram etrafında gelişen tartışmaları da beraberinde getiriyor. Argunşah burada, biri genel edebiyat okuyucusunu hedefleyen, diğeri ise açık şekilde feminist bir tavır benimseyen iki farklı yaklaşımdan söz ediyor. Bir yanda kadınlar tarafından kadın okuyucular için üretilen edebiyat, diğeri yanda kadınlığın meselelerini bütün insanlığın meselesi sayan bir edebiyat... Cinsiyet ayrımının tehlikeli olduğunu düşünen Argunşah, bu noktada ikinci yaklaşımı daha kabul edilebilir görüyor:

4 Argunşah, "Mithat Efendi Rehberliğinde Kadın Okuyucudan Kadın Yazara", age., s. 208.

5 Argunşah, "Mithat Efendi'den Fatma Aliye Hanım'a Devam Edenler: 'Sen Nesin Bir Bilsen!'", age., s. 188.

6 Argunşah, agm. s. 189.

“Hem sosyal meseleler hem de edebiyat bir tek cinsiyetin kullanımına bırakılmayacak kadar geniş ve önemlidir. Buna göre kadınların ürettiği ve mutlaka kadın duygusallığını taşıyan, kadına ait dünyanın boyutlarını ihmal edilemeyecek kadar önemli ve özgün kabul eden, ancak edebiyatı ‘kadın edebiyatı’ gibi daha küçük parçalara ayırmaktansa genel edebiyatın içerisinde kalarak kadının meselelerini bir insanlık meselesi olarak gören bir yaklaşım, daha kabul edilebilir görünmektedir.”⁷

Argunşah’ın kadında edebiyat ve edebiyatta kadın üzerine düşünsel yolculuğu aslında “Kadın ve Edebiyat I, II, III” adlı yazılarla başlamış. *Kaşgar*’ın 1999 yılı sayılarında yer alan yazılarda onun, bu konudaki düşüncelerini daha geniş bir çerçevede bulmak mümkün. *Kaşgar*’daki ilk yazıda ‘kadın edebiyatı’ söyleyişini tartışan Argunşah, zihinleri önemli bir soruyla karşılaştırıyor: “Bir kadın edebiyatı var mıdır ve böyle bir alana olan gereksinim nedir?”⁸

Yazara göre kadın ve edebiyat ilişkilerini, kadının sosyal hayatta aktiflik kazanması ve edindiği temel haklarla koşut olarak düşünmelidir. Sosyal, siyasal ve fikri hareketlerin edebiyatla takip edilebilirliği göz önüne alınırsa, kadının varlık kazanma sürecinin edebiyatta söz sahibi oluşuyla örtüştüğü görülür. Bu ilkyazıyla Argunşah, medenileşmenin nasıl birdenbire kadımla ölçülür bir hâl aldığını ve yeni medeniyet dairesinin kadının nasıl yaratıldığını anlatıyor. Kadını medenileştirme girişimleri, sosyal hayatta ve edebiyatta kadın sesinin duyulmasıyla sonuçlanmıştır. Fakat hayat bu yeni kadına hazır mıdır?

İkinci yazıda kadın ve edebiyat ilişkilerinde iki farklı yaklaşımın tartışıldığı görülüyor. Kadın edebiyatı söylemi, farkında olmadan kadın-erkek ayrımının keskinleşmesini sağlıyor olabilir mi? Feminist yaklaşım, kadın edebiyatının varlığını ve gerekliliğini meşrulaştırarak kadının ikincilleştirilmesinin önünü açabilir mi? Kadın edebiyatı hafife alınan bir ‘angaje’ edebiyat mıdır? ‘Kadın edebiyatı yazarı’ olmaksızın ‘edebiyatın kadın yazarı’ olma tercihinin göndermeleri nelerdir? gibi pek çok sorunun yanıtı bu yazıda veriliyor.

Kaşgar’da yer alan üçüncü yazıda, yine kadın edebiyatı kavramı üzerine düşünülürken, dikkat bu kez ‘edebiyatta kadın duyarlığı’na çekiliyor. Kadın edebiyatı, kadınların yazdığı, kadını anlatan, kahramanlarını kadınların oluşturduğu bir edebiyat mıdır? Yoksa feminizmin sırtını dayadığı bir edebiyat mıdır? Bu sualler, kadın ve edebiyat ilişkisine âdeta kalıp fikirlerle yaklaşımın çerçevesini açık bir şekilde genişletiyor. Kadın edebiyatı kavramının sorunlarını açımlayan Argunşah, kadın edebiyatı söyleminden çıkarılabilecek cinsiyet ayrımını ve provakatifliği önlemek adına, ‘edebiyatta kadın duygusallığı’ ya da ‘edebiyatta kadın duyarlığı’ söylemlerini teklif ediyor. Üstelik bu şekilde bir uzlaşım yakalanabileceği gibi genel edebiyat anlayışından ayrı yol alan ‘angaje’ bir edebiyatı anlamı da ortadan kalkacak, feminist anlayışlar taşıyan bir edebiyatın ilgileri de kapsanacaktır. ‘Edebiyatta kadın duyarlığı’ söylemiyle kadın dünyasını yazan ve önceliklerini kadın kahramanlara veren erkek yazarlar için sınıflama güçlüğü de kalmayacaktır.

Kitapta yer alan bir diğer yazı, *80 Sonrası Türk Hikâyesi Sempozyumu*’nda sunulmuş oldukça kapsamlı ve bütünlüklü bir çalışma olan “Yakın Dönem Kadın Hikâyelerinde Kadının Kadını İnşası”. Erkeğin yarattığı, kendi zihniyetince inşa ettiği kadından, özgür kalemiyle kadının inşa ettiği kadına doğru neredeyse yüzyıl süren ama içinde nice toplumsal dönüşümü barındıran uzun soluklu bir mücadeleden izlenimler karşılıyor okuyucuyu bu yazıda... Modernleşme sürecinde Fatma Aliye, Makbule Leman ve Emine Semiye Hanımlarla başlayan kadının edebiyattaki serüveninin Halide Edip ile geldiği nokta, uzun savaş yıllarının kadını bir anda sosyal hayatın içinde hatta tam da ortasında konumlandırması, Cumhuriyet ideolojisinin hedefleri doğrultusunda verilen mücadelede erkeğin yanı başında duran yeni kadın ve üstlendiği hayati sorumluluklar, 1930’larda yeniden geleneksel kadına dönüş, 1960’larda edebiyatta cinsiyet ayrımına karşı çıkan kadın yazarların sesini duyurması, 1970’lerde feminist hareketlerin de etkisiyle kadının kendine özgü oluşun farkına varması ve duyarlı kadın yazarların yetişmeye başlaması, 1980 ve sonrasında ise bir kimlik kazanmış olan kadın yazarların kadın duyarlığıyla kadınlara, aslında kendilerine yönelen zihinleri ve kalemleri...

Edebiyat-sanat ve hayatta kimlik kazanmak için mücadele eden kadın, kuşaklararası aktarımla hemcinslerini konu ederken büyük bir paradoksla kadının bölünmüşlüğünü, yalnızlaşmasını, mutsuzluğunu işliyor. Özgürlüğü yakalayan ve birey olmayı başaran kadın yazar eserinde, ironik biçimde kısıtlanmış, iki arada bir derede kalmış, iç muhasebesine hapsolmuş kadının görünümüne yer veriyor.

Argunşah, söz konusu yazıda Türk hikâyesinde kadının kadını inşasını ele alırken, Adalet Ağaoğlu, Nezihe Meriç, Eréndiz Atasü, Sevinç Çokum, Fatma Barbarosoğlu ve Cihan Aktaş’ın hikâyelerinden yola çıkıyor. “Kadın yazarların ilgilendikleri konulara bakmak, eserlerinde kadınları çevreleyen sorunları görmek ve bu sorunlar içindeki kadınların duruşunu tespit etmek kadının kadını inşasını fark etmektir.”⁹ diyen Argunşah, sosyal sorumluluklarıyla biyolojik sorumlulukları arasında kalmış kadının bunalımı, anne ya da çalışan kadın olmak

⁷ Hülya Argunşah, “Kadın Edebiyatı Üzerine”, *Kadın ve Edebiyat-Kendini Yazmak*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2016, s. 13.

⁸ Argunşah, “Kadın ve Edebiyat I”, age., s.15.

⁹ Argunşah, “Yakın Dönem Hikâyelerinde Kadının Kadını İnşası”, age., s. 37.

ikilemi, yaşadıkları realiteler karşısında çocukluğuna sığınma gereksinimi duyan kadınlar, evliliğin yükünü tek başına omuzlamak zorunda kalan kadınlar, modern kadının içine düştüğü gayya kuyusu, ruhsal bölünmüşlük, çareyi sessizliğe gömmekte arayış, ekonomik özgürlüğü olan ve olmayan kadınların hayat karşısında farklı duruşları... gibi kadın yazarların hikâyelerinde öne çıkan konular üzerinden tespitlerini yapıyor. Bu tespitler, ilgi çekici bir noktaya varıyor: Kadınlar modern hayatın içinde yerini almıştır, ancak hayat kadınlara hazır değildir. Kadınlar taşımaya çalıştıkları ağır sorumluluklarla parçalanmış, bölünmüş ya da arada kalmışlardır...

Kitapta yer alan diğer bir yazı “Yirminci Yüzyılın Başlarında Uluslaşma Sürecinde Ulusalcı Yazarların Kadınlara İlgili Görüşleri” ismini taşıyor. 2004 yılında *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*’da sunulmuş ve ardından yayınlanmış olan bu yazıda, Türklerin uluslaşma sürecinde kadının yeri, üstlendiği önemli görevler ve dönemin ulusalcı yazarlarının kadın konusundaki görüşleri tartışılıyor. Argunşah; Ömer Seyfettin, Hamdullah Suphi ve Ziya Gökalp gibi ulusalcı yazarların kadını yanlarında görmeyi arzularken, kadına yönelik geleneksel kabullerin dışına çıkmayışlarını metinler üzerinden yorumluyor.

“Ziya Gökalp’ın Limni ve Malta Mektuplarında Aile, Kadın ve Çocuk Eğitimi Fikri”, 1996’da yayımlanmış ve *Kendini Yazmak*’ta yer bulmuş bir yazı... Yazının başlığı, içeriğinin düşündürüyor aslında. Makalede aydın sorumluluğunu ve duyarlılığını makaleleri gibi hususi mektuplarında da sürdüren Gökalp’ın, sürgünün olumsuzluklarını mektuplarıyla bertaraf etmeye çalıştığına dikkat çekilir. Sürgün, onu çocuklarının eğitimini düşünmekten ve yönlendirmekten alıkoyamaz. Yazdığı mektuplarla âdeti kız çocuğu eğitimindeki modern yaklaşımının belgelerini verir. Ziya Gökalp’ın bu duruşunu dikkate alan Argunşah, onun konuyla ilgili görüşlerini mektuplarından hareketle ele alır ve çözümlemesini okurla paylaşır.

Kendini Yazmak’ta hikâyeciliğinin ve romancılığının ayrıntılarıyla yeniden okunduğu Halide Edib’e dört ayrı yazıda yer verilir. Bu yazılardan biri “Halide Edib’in Hikâyeciliği”... Daha çok romanlarıyla tanınmış olan Halide Edib’in hikâye yazarlığının ön plana çıkarıldığı bu çalışma, *Harap Mabetler* (1911), *Dağa Çıkan Kurt* (1922) ve *Kubbede Kalan Hoş Sada* (1974) başlıklı kitaplardan yola çıkıyor. Her üç kitabın da didik didik edilmiş olduğu hemen göze çarpan bu yazıda, Halide Edib’in hikâyeciliğine dair önemli tespitler örnek pasajlarla ve tarihi delillerle bilgilendiriyor okuyucusunu... Söz konusu bu tespitler, bilinmeyenleri su yüzüne çıkardığı gibi ufuk da açıyor. Araştırılmayı ve cevaplanmayı bekleyen bazı sualler şöyle sıralanabilir:

Halide Edib, siyasal ve sosyal hayattaki hareketlilik sebebiyle sanat kaygısının bir süreliğine rafa kalktığı bir dönemin yazarı mıdır?¹⁰ Türk edebiyatında velut bir yazar olan Halide Edib’in bütün çalışmalarının kitaplaşmamış olması, henüz keşfedilmeyi bekleyen başka hikâyelerinin olduğu anlamına gelebilir mi?¹¹ Servet-i Fünun yıllarında daha çok bireysel duygulanışların ifadesi için kullanılan mensur şiir, Halide Edib’de devrin ihtiyaçlarına uyum sağlayacak şekilde kullanılmış olabilir mi? İmparatorluktan Cumhuriyet’e geçişin sancılı dönemlerine tanıklık etmiş olan Halide Edib’in hikâyeleri tarihî birer belge olarak okunabilir mi?

İlk hikâye kitabı *Harap Mabetler*’de daha çok kadın ve kadın psikolojisi gibi ferdiyetçi bir anlayışla yazan Halide Edib’in, devrin getirdiği olağanüstü şartların etkisiyle *Dağa Çıkan Kurt*’ta sosyal meselelere yönelmiş olduğu söylenebilir mi? Bu hikâyelerde kadının yeri nasıl belirlenmiştir? *Dağa Çıkan Kurt* ve *Kubbede Hoş Sada*’daki hikâyelerde tarih kendine nasıl bir yer bulmuştur? Söz konusu bu iki hikâye kitabında yaşanmışlığın izleri var mıdır?¹²

Argunşah, bu gibi pek çok konuyu sorguladığı yazısında, yazarın hikâyecilik anlayışına yönelik pek çok bilgiye yer verirken, edebiyat araştırmacılarına da yeni çalışma alanları sunar.

Halide Edib’e ışık tutan bir diğer yazı, “Halide Edib’de Değişen Kadının Romandaki İz Düşümleri -Seviyye Talip’ten Ateşten Gömlek’e-” dir. Bu kez Argunşah’ın izini sürdüğü mesele, Halide Edib’in roman dünyası ve değişen kadının yansımalarıdır. Halide Edib, sosyal, siyasal ve fikri dönüşümlerin yaşandığı bir zamana şahitlik etmiş topluma duyarlı bir yazar olarak, bu değişimleri romanlarında tartışmıştır. Argunşah, bu yazısında ‘Seviyye ve Macide arasında: Meşrutiyet kadını’, ‘Akılla kalp arasında bir kadın: Handan’, ‘O bu memleketin yetiştirdiği bir ruh değil, bir ot’: Neriman’, ‘Ruh arkadaşlığından dava arkadaşlığına... Yeni Turan Kadını’, ‘Maksadın kızı’ndan ‘maksadın kendisi olan kadın’a: Ayşe’ gibi nokta atışı alt başlıklarla yazarın kadınları üzerinden kadının sosyalleşmesinin ve bunun getirdiği değişimlerin izini sürer. Yazının sonuç kısmı bu anlamda öz bir değerlendirmeye sahip:

“Onun *Seviyye Talip*’ten *Ateşten Gömlek*’e yarattığı bu kadınlar, Türk kadınının dönüşümünü ve sosyal hayata katılım sürecini yansıtır. Yazarın Seviyye Talip ve Macide’den Handan’a, Handan’dan Kaya’ya, Kaya’dan Ayşe’ye adım adım değişen, değiştikçe yenilenen ve eksik taraflarını tamamlayarak olgunlaşan kadınları, 19. asrın ikinci yarısından itibaren modernleşme

¹⁰ Argunşah, “Halide Edib’in Hikâyeciliği”, age., s. 116.

¹¹ Argunşah, agm. s. 117.

¹² Argunşah, agm. s. 141.

hareketinin içine alınmış Türk kadınının sosyalleşme macerasını yansıtırlar. Bu romanlardaki kadınların deneyimlerinden de anlaşılacağı gibi, Türk kadınının sosyalleşme sürecini hızlandıran, belki yeterince hazmedilemeden sosyalleşmesini sağlayan, tarihi şartların zorlamasıdır. 20. yüzyıl başlarının çok hareketli ve sonuç itibarıyla önceki dönemlerle benzerlik taşımayan süreci, Türk kadınının süratli bir şekilde sosyal hayata katılmasının ve sorumluluk üstlenmesinin önünü açmıştır.”¹³

Kronolojik bir iz sürümün ürünü olarak ortaya konulan bu yazı, kurgusal dünyanın hazzını okurla paylaşırken, arka planında gerçek tarihi ve sosyal dönüşümlerin sorgulamasını da yapmaktadır...

Daha önce *XI. Millî Türkoloji Kongresi Bildirileri* içinde yer almış olan “Halide Edib Adıvar’ın İlk Dönem Romanlarında Parçalılık”, *Kendini Yazmak*’ta yer almış bir yazı! Başlık okuyucunun zihninde neden ilk dönem romanları ve neden parçalılık soruları uyandırıyor. Argunşah, yazı boyunca ortaya koyduğu tespitlerle bu soruların yanıtlarını ortaya koyuyor.

Roman türünde 21 eser kaleme almış olan Halide Edib’in romancılığı, içerikleri bakımından tasnif edilerek devreler hâlinde değerlendiriliyor. Halide Edib’in edebiyattaki yerini akademik çalışmalarıyla ortaya koyan İnci Enginün, Nazan Bekiroğlu, Veysel Şahin gibi araştırmacıların tasnifleri, romanlarını tematik düzlemde daha kolay incelemeye olanak sağlıyor. Halide Edib’in ilk devre romanlarında ferdi duyuş ve psikolojik içerikler göze çarpıyor. Argunşah, tam da bu noktadan yazıyı yakalıyor ve yazarın bilhassa ilk romanlarında öne çıkan parçalı yapılarla, yazarın hayatı arasında bir bağlantı buluyor. Romanların parçalı yapısını da yazarın parçalanmış benliğinin bir yansıması olarak yorumluyor.

Mektuplar, günlükler, hatıra defterleri bireyin bir nevi kendini yazdığı ve bile bile kendini ele verdiği yazılar... Yazanın psikolojisinin, duygulanışlarının, hassasiyetlerinin gizli olduğu bu bireye özgü yazılar, bir içini dökme ya da sığınma ihtiyacının da sonucu... Dolayısıyla buram buram bireyselliğin koktuğu bu yazılar, kurgusal metin içerisinde yer aldıklarında bambaşka bir çehreye bürünüyor ve esere parçalılık katıyorlar. Parçalılık, Halide Edib’in ilk dönem romanlarında kurguyla bütünleşiyor ve Argunşah’ın tespitiyle bir yapı unsuruna dönüşüyor. Argunşah, *Handan*’ı, bu parçalılığın en güzel örneği olarak görüyor. Nitekim bu yazı, benin parçalanmışlığından eserin parçalı yapısına, parçalanmış yapılardan doğan çok sesliliğe, parçalanmış zamanlardan parçalanmış yazılara, kadın yazarlar ve parçalı yazı ilişkisine yönelik derinlemesine incelemelerle dikkat çekiyor.

Kendini Yazmak’ta yine Halide Edib’i konu alan son yazı, “Halide Edib, Kadınlar ve Savaş”... Halide Edib, *Dağa Çıkan Kurt*’ta Millî Mücadeleyi, çetin savaşları, bu savaşlarda cephede yaşanan dramları, cephe gerisinde kalan kadın ve çocukların mağduriyetlerini ele alıyor. Argunşah, bir ölüm-kalım savaşının verildiği bu yılları bizzat tecrübe eden Halide Edib’in, Türk milletinin cephede yazdığı destanı *Dağa Çıkan Kurt* ile kaleme aldığını söylüyor. “Halide Edib, Kadınlar ve Savaş”, ismiyle müsemma bir içerikle okuru kendine çekiyor.

Hülya Argunşah’ın *Kadın ve Edebiyat* üst başlığıyla yayınladığı bu kitabında, Halide Edib’in ardından Şükûfe Nihal’e yine dört farklı yazıyla geniş bir sayfa açtığı görülüyor. Özellikle bu iki kadın yazarın birden fazla yazıyla öne çıkarılması, Halide Edib ve Şükûfe Nihal’in, edebiyat dünyasında var olmayı başaran ve bir edebiyatı yaratan kadınlar olarak algılandığını düşündürüyor.

Kadın duyarlığı taşıyan edebî metinlere, kadın yazar ve şairlere ilgi duyan ve kadın çalışmalarına çok yönlü olarak destek sağlayan Hülya Argunşah, Şükûfe Nihal üzerine araştırmalar yapmış ve *Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal* adıyla müstakil bir kitaba imza atmıştır. *Kendini Yazmak*’ta yer bulan Şükûfe Nihal üzerine yazılarda, bu geniş kapsamlı monografinin iz düşümlerini sezme mümkün...

“Türk Kadınının Sosyal Hayata Katılımı ve Şükûfe Nihal” adlı yazı, Türk kadınının sosyal hayatta aktif bir yer kazanmasının gerekliliği için elini taşın altına koyan Şükûfe Nihal’in kadınların ve kız çocuklarının eğitimi, çalışma hayatında yer alışı, siyasal hayata katılımı noktasındaki öncü rolünü açıklıyor. Bu yazıyla okuyucu bir Cumhuriyet kadınına adım adım yaklaşıyor.

Hülya Argunşah, 2013’te yayımlanan *Zeynep Kerman Armağanı*’nda Şükûfe Nihal’e dair kıymetli bir yazıyı paylaşmıştır: “Şükûfe Nihal ve Mavi Şeytan”. *Kendini Yazmak* içinde yer alan olan bu yazının başlangıcında, bir kadın hakları savunucusu Şükûfe Nihal’in yaşam hikâyesine yer verilmiş. Argunşah, bu yaşam hikâyesini ‘tamamlanamayan bir bibliyografya’ ile ‘bilinmezlikleri olan bir biyografi’ ifadeleriyle sonlandırır. Argunşah’ın böyle bir tarife gitmesi, Şükûfe Nihal’in yazdığı bilinen ve bugün elde olmayan romanı *Mavi Şeytan*’ın hikâyesinden ve yine yazarın kaybolduğuna inanılan romanı *Akdağ Kahramanları*’nın *Vatanım İçin* adıyla tefrikasına rastlanmasından kaynaklanıyor. “Şükûfe Nihal ve Mavi Şeytan”, bu romana dair bilinmeyenleri bilindir kılmaya çalışırken, *Mavi Şeytan*’dan bir parçayı bilinenlere dâhil ediyor.

¹³ Argunşah, “Halide Edib’de Değişen Kadının Romandaki İz Düşümleri -Seviyye Talip’ten Ateşten Gömlek’e”, age., s. 176.

Argunşah'ın bu yazar üzerine kaleme aldığı bir diğer yazı “Şair Bir Kadının Lirik Hayat Hikâyesi: Şükûfe Nihal” adını taşıyor ve editörlüğünü Yaprak Zihnioğlu'nun yaptığı beş cilt hâlinde yayımlanan *Bütün Eserleri Şükûfe Nihal* külliyyatının birinci cildinde yer alıyor. Bu uzun yazı, Argunşah'ın titiz bir çalışma örneği olan *Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal* adlı çalışmasından yola çıkıyor ve Şükûfe Nihal'in hayatını, şairliğini, hikâye ve roman yazarlığını, seyahat yazarlığını, romanlarının teknik yapısını, yarattığı roman kadınlarını konu ediniyor.

Şükûfe Nihal'e dair *Kendini Yazmak*'ta yer alan son yazı, “Nezihe Muhiddin Külliyyatından Şükûfe Nihal Külliyyatına... -Mor Kitaplık ve Şükûfe Nihal Külliyyatı Üzerine-” isminde bir tanıtma yazısı... Argunşah, kaleme aldığı bu yazısında ‘Kadın Tarihi ve Eserleri’ üzerine titiz bir çalışma yürüten Kitap Yayınevi'nin ‘Mor Kitaplık’ adıyla başlattığı bir projeden söz ediyor. “Unutulan, kıyıda kalan o dönem kadınlarının sesinin bugün de duyulması, eserlerinin gün ışığına çıkarılması ve günümüze taşınması”¹⁴ için yola çıkan projede ilk olarak Nezihe Muhittin'in eserleri 4 cilt hâlinde yayımlanmış. Argunşah yazısında, Şükûfe Nihal külliyyatının yayımlandığından söz ederken, *Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal* adlı monografik çalışmayı yapmaya karar verişini, iz sürüşünü, beklentilerini, heyecanlarını, düş kırıklıklarını içtenlikle paylaşıyor.

Kendini Yazmak'ta çağdaş bir kadın yazar olarak Sevinç Çokum da yer alıyor. “Kadın Duyarlığı Açısından Sevinç Çokum'un Hikâyeleri” adını taşıyan yazı, *Kadın/Woman 2000*'de yayımlanmış. Feminist provakatiflikten yana olmayan ve “edebiyatın kadın yazarı”¹⁵ olmayı tercih eden Çokum'un hikâyeleri, kadına özgü duyarlık açısından irdeleniyor. Argunşah, bu yazısında yazarın hikâyelerini kadın ve çalışma hayatı, evlilik ve kadın, yaşlanma, geçmişe özlem ve zamanı sorgulama gibi tematik alt başlıklar altında değerlendiriyor.

Kitaba girmeyi başaran başka bir yazı “Özden Selenge'nin Hikâye Dünyası”dır. Kıbrıslı bir kadın yazar olan Selenge'nin hikâyelerini zaman, mekân (köy ve şehir hayatı), şahıslar dünyası (beslemeler, hanımlar, dullar, kız çocukları, Rum kadınlar) ve temaları (aşk ve evlilik) açısından ele alan bu yazıda, aynı zamanda bir ressam olan yazarın hikâyelerine ‘kadın sanatçı kimliği’ni nasıl kattığı da yorumlanıyor.

...Ve okur *Kendini Yazmak*'ı okurken yıllarca biriktirilmiş bir emekle karşılaşılıyor. Sabahla buluşan uykusuz geceler, çözülemeyen gizemin uyutmadığı zihin ve yorgun gözler... arayışlar, hevesle girilen bilinmezi bilinir kılma çabaları, kitapların kurgusal dünyasında kendi gerçeğini keşfetmeler ve hayatın gerçekleriyle yüzleşmelerle karşılaşılıyor...

Ardında... edebiyata hizmet edenlere vefa borcunu öderken duyulan hafiflik, unutulmuş kadın yazarların söylediklerini duyulur kıldıkça tadılan tarifi imkânsız haz, “bir kadın yazara hayatının en pırlıtlı zamanlarını iade ederek ona hayatiyet kazandırma”nın iç rahatlığı, ama garip bir iç burukluğu...

Argunşah'ın “Ben doğum sancısını onlarda yaşadım” dediği bu çalışmalar, *Kadın ve Edebiyat* üst başlığında *Babasının Kızı Olmak* ve *Kendini Yazmak*'la dağınıklaktan ve kaybolmaktan kurtuluyor. Daha uzun soluklu olmak çinse edebiyata gönül vermiş okurlarını bekliyor...

KAYNAKÇA

Argunşah, H. (2016). *Kadın ve Edebiyat-Babasının Kızı Olmak*, İstanbul: Kesit Yayınları.

Argunşah, H. (2016). *Kadın ve Edebiyat-Kendini Yazmak*, İstanbul: Kesit Yayınları.

¹⁴ Argunşah, “Nezihe Muhiddin Külliyyatından Şükûfe Nihal Külliyyatına...” age., s. 300.

¹⁵ Argunşah, “Kadın Duyarlığı Açısından Sevinç Çokum'un Hikâyeleri”, age., s. 339.

EXTENDED ABSTRACT

Art and literature are manifestations of individual creation in aesthetic aspects. It raises an issue of debate in art and literature whom this individual creation belongs to (woman or man). The existence of woman as an identity in literature brings up many questions. The concepts of women and literature are always at the centre of discussions. Turkish women had to struggle for existing in literary world and expressing themselves. It has never been easy for a Turkish woman to gain a place in society with her identity as an author. At this point, the words - women and writing- express a lot of meaning. Hülya Arğunşah reveals how Turkish woman writers had an identity by struggling against difficulties with her many writings exploring the place and roles of women in Turkish literature. *Babasının Kızı Olmak* and *Kendini Yazmak* are two books of the series published by Hülya Arğunşah under the title of Women and Literature at the end of 2016. By aiming to facilitate the work of readers and researchers and accumulate the knowledge, Arğunşah brings together her articles and writings in these two books. *Babasının Kızı Olmak*, with thirteen articles, draws attention to the struggles for visibility in social life of women who started to exist in the social life after the Tanzimat, but who can not get rid of being the father of the father. Within this scope the gathered articles in first book focus on the writers Fatma Aliye Hanım and Ahmet Mithat Efendi and lead readers to interpret the saying ‘to be the daughter of his father’ on them. The question of “Why did the first female writers have to be the daughter of your father?” is answered by sociological data and historical evidence. The second book of the series, *Kendini Yazmak*, is integrated with the writings of Halide Edip, Şükufe Nihal and practicing writer Sevinç Çokum, allowing the chronological traces of social and intellectual transformation to be carried on and the processes of writing women themselves are revealed. With sixteen articles, Arğunşah remarks a story that goes from ‘being the daughter of her father’ to ‘writing herself’. Her intellectual journey begins with the writings entitled “Kadın ve Edebiyat I, II, III”. They are focusing on the phrase ‘women’s sensitivity in literature’. She also opens a wide page to Halide Edib and Şükufe Nihal with more than one article. It shows that they are perceived as women who succeeded in being in the world of literature. Finally as a contemporary female writer, Sevinç Çokum and a woman writer from Cyprus Özden Selenge are evaluated over their world of story.